

אבוה בר איהי ומנימין בר איהי התנהגו עם השמש באופנים שונים:

חד מהם ספי היה נותן לשמש בתחילה מכל מינא ומינא [אחד מהם היה נותן לשמש תחילה מכל מין ומין שהיה מגיש לשולחן].

וחד מהם ספי היה נותן לשמש בתחילה רק מחד מינא [והאחר היה נותן לשמש בתחילת הסעודה ממין אחד בלבד כדי שיאכל ממנו לשובע], ואילו משאר המינים שהיה מגיש השמש לאחר מכן, לא היה נותן לו אלא בסוף הסעודה.

מר — אותו אחד שהיה נותן לשמש מכל מין ומין — הוה משתעי אליהו הנביא בהדיה [מדבר היה אתו אליהו הנביא].

ואילו מר — שלא היה נותן אלא ממין אחד בתחילת הסעודה — לא הוה משתעי אליהו בהדיה. (16)

מעשה בהנהו תרתין חסידים [שני אנשים חסידים] שלא נודעו שמותיהם, ואמרי לה [יש אומרים] שאותם חסידים היו: רב מרי ורב פנחס בני רב חסדא:

דמר קדים ספי [אחד מהם היה מקדים לתת לשמש לפני שהיה השמש מגיש את האוכל למסובים], ואילו מר מאחר ספי לשמש אחר שכבר הגיש השמש לכל האורחים].

אותו חסיד דקדים ספי [שהיה מקדים לתת לשמש] — אליהו הוה משתעי בהדיה דאותו חסיד.

ואילו אותו חסיד דמאחר ספי — לא הוה משתעי אליהו בהדיה, לפי שכשנותן השמש לפני האורחים הוא רואה ומצטער, ופעמים שיש אורחים הרבה. (17)

עוד מספרת הגמרא, על אמרימר ומר זוטרא ורב אשי, דהוו קא יתבי אפיתחא דבי אזגור מלכא [יושבים היו על פתחו של המלך אזגור],

והוה חליף ואזיל [חלף על פניהם] אטורנגא דמלכא [האיש הממונה על הושבת המזון לפני השרים], ובידו אוכל ומיני תבשילים.

חזייה רב אשי למר זוטרא [ראה רב אשי את מר זוטרא] דהוור אפיה [זעפו פניו] מחמת א-ב תאות המאכל.

שקל רב אשי באצבעותיה, אנח ליה בפומיה [נטל רב אשי באצבעותיו מן התבשיל שהיה אמור להיות מוגש למלך, והניחם בפיו של מר זוטרא] כדי שיטעם מן התבשיל ולא יסתכן.

אמר ליה אטורנגא דמלכא לרב אשי: אפסדת לפעודתא דמלכא [הפסדת את סעודת המלך] על ידי שנתת אצבעותיך בתבשילו, כי שוב לא יאכל המלך ממנו.

אמרו ליה שוטרי המלך לרב אשי: אמאי תיעביד הכי [למה עשית כן להפסיד את סעודת המלך]?!]

אמר להו רב אשי לשוטרי המלך: לא אני הוא שפסלתי את מאכל המלך, אלא מאן דעביד הכי, מי שבישל את התבשיל הזה,

הוא זה שפסיל למאכל דמלכא [פסל את מאכל המלך], כדמפרש ואזיל.

אמרו ליה שוטרי המלך לרב אשי: אמאי, וכי איזה דבר רע מצאת בתבשיל זה?

אמר להו רב אשי לשוטרי המלך: דבר אחר [חזיר]⁽¹⁾ חזאי ביה, בשר של חזיר מצורע ראיתי בתבשיל.

בדקו שוטרי המלך, ולא אשכחו [לא מצאו כדברי רב אשי].

שקל רב אשי את אצבעתיה של הבודק, ואנח עליה [נטל רב אשי את אצבעותיו של הבודק, (2) והניחן על אחת החתיכות], ואמר להו לאותם שבדקו:

וכי הכא מי בדקיתו, האם אף את החתיכה הזו — בדקתם?!

בדקו את אותה החתיכה, ואכן אשכחו שהיה שם צרעת.

אמרו ליה רבנן לרב אשי: מאי טעמא הטעמת למר זוטרא מתבשיל המלך וסכנת

את עצמך מפני המלך, וסמכת אניסא [סמכת על הנס] שתימצא בתבשיל צרעת?!⁽³⁾

אמר להו רב אשי לרבנן:

לא סמכתי על הנס, אלא חזאי רוח צרעת דקא פרחא עילוייה [ראיתי רוח צרעת פורחת על מר זוטרא], והבנתי שבהכרח יש צרעת בתבשיל.⁽⁴⁾

החוא רומאה דאמר לה להיחא איתתא, מעשה ברומאי שאמר לאשה פלונית: האם מינסבת לי [תנשאי לי]?

אמרה ליה אותה אשה: לא אנשא לך.

אזיל אייתי רימני [הלך אותו רומאי והביא רמונים], פלי ואכל קמח [בקעם ואכל בפניה, ולא נתן לה מהם], וכל מוא דצערי לה בלעתיה [כל רוק שהיה עולה בפיה מחמת תאות המאכל היתה האשה בולעת], ולא הב לה עד דזוג לה [ולא נתן לה מהרמונים עד שנפחו פניה וכריסה, ונעשו שקופים כזכוכית, כדרך הנפוחים].

לסוף אמר לה אותו רומאי לאשה:

המלך סכנה גדולה היא מסכנת מר זוטרא שתקפו הבולמוס, שאם לא כן למה תמהו חכמים על שסיכן עצמו. וב"עיון יעקב" כתב על דברי המהרש"א שדבריו אך למותר, כיון ש"חייך קודמין".

4. כן משמע לכאורה לפרש, שלא היה כאן נס כלל מאחר שהבין רב אשי שאותו תבשיל פסול הוא. אבל מדברי רש"י נראה שהיה כאן נס. וראה היטב ברש"י במהדורא קמא שהביא השיטה מקובצת.

1. כן פירש המהרש"א את פירוש מלת "דבר אחר" [וכן הוא בלשון ראשון במהדורא קמא של רש"י, שהובא בשיטה מקובצת], אלא שבהכרח היה החזיר מצורע, שאם לא כן מה רע יש באכילת חזיר למלך גוי, ודרך חזירים להיות מנוגעים בצרעת.

2. מלשון רש"י שכתב "רב אשי שקל אצבעתיה דקפילא, שבכל מקום נקרא כן הטועם", משמע שהיו בודקים על ידי טעימה אם יש בו צרעת.

3. כתב המהרש"א, שבהכרח אותה סכנה מפני

ואי מסינא לך מינסבת לי [אם ארפאך, תנשאי לי?]

אמרה ליה האשה: אין, אכן אנשא לך.

אזיל, אייתי רימני פלי ואכל קמה [הלך אותו רומאי והביא שוב רמונים פתחם ואכל לפניה], ואמר לה לאשה:

כל מיא דצערי — לך תוף שדאי תוף שדאי [כל רוק שיעלה בפוך מחמת תאות המאכל רוקי והשליכי רוקי והשליכי], עד הנפקא מינה כי הוצא ירקא [עד שיצא ממך כמין עשב ירוק]. ואתמיותא [ונרפאה האשה].

שנינו במשנה: ועושה מלאכה של טוויה בצמר:

ומדייקת הגמרא: מלאכת טוויה בצמר, אין, אכן היא עושה, אבל טוויה בפשתים היא לא עושה.

ובהכרח, מתניתין — מני? בשיטת מי היא אמורה? — בשיטת רבי יהודה היא!

דתניא: הבעל אינו כופה [במפיק ה"א — אין הבעל יכול לכפות את אשתו], לא לעמוד ולשרת לפני אביו, ולא לעמוד ולשרת לפני בנו.⁽⁵⁾

ולא ליתן תבן לפני בהמתו, סוס וחמור, שהם מיוזנים וצוהלים לרביעה.⁽⁶⁾

אבל כופה [כופה אותה] ליתן תבן לפני בקרו, שאין הבקר להוט אחר רביעה כמו הסוס, ואין יצרו ניכר כל כך, ואין האשה מוסתת לו.⁽⁷⁾

רבי יהודה אומר: אף אינו כופה לעשות בפשתן, מפני שהפשתן מסריח את הפה, ומשרבט את השפתים, פושט שפתותיה כמין שרביט, עד שנעשין גדולות, היות והיא צריכה לשרות את חוט הפשתן ברוק שבפיה, תדיר.

ומבאר הגמרא את דברי רבי יהודה:

והני מילי שאינו כופה אותה לעשות בפשתן — בכיתנא רומאה [פשתן רומי].⁽⁸⁾

כתוב "מזוינים".

7. כך היא גירסת רש"י ופירושו הראשון. וכתב עוד רש"י: ואני שמעתי: "בקרו" נקבות, "בהמתו" זכרים.

וגירסת הרי"ף היא בהיפוך, כופה ליתן תבן לפני בהמתו ולא לפני בקרו, וכתב על זה הרא"ש "ויש לפרש, לפני בהמתו שהוא רוכב עליה".

וגירסת התוספות היא: לא ליתן תבן לפני בהמתו ולא לפני בקרו.

8. "והא דדייקנן בצמר אין בפשתים לא, בכיתנא רומאה". תוספות.

5. כתב הר"ן, דהיינו דוקא כשאין סמוכין על שולחנו, שהרי בעמוד א מבואר שהיא צריכה לטרוח לפני אורחי ופרחי, והיינו כל בני הבית הסמוכין עליו.

6. כן הגיה הרש"ש את לשון רש"י, ופירושו על פי הכתוב בירמיה [ה, ז — ח]: "ואשביע אותם וינאפו ובית זונה יתגודדו. סוסים מוזנים משכים היו איש אל אשת רעהו יצהלו"; ונראה מלשון רש"י, שאין הוא מפרש "מיוזנים" מלשון מזון כפירוש המצודות שם, אלא שיצרו של הסוס ניכר וגם צוהל הוא לרביעה, והוא היפך מה שכתב רש"י גבי בקר, שאין יצרו ניכר כל כך, ואינו להוט אחר רביעה, [ובר"ן ושיטה מקובצת

שנינו במשנה: **רבי אליעזר אומר: אפילו הכניסה לו מאה שפחות** כופה לעשות בצמר, שהבטלה מביאה לידי זימה:

אמר רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה: הלכה כרבי אליעזר.

שני האמוראים, רב מלכיו ורב מלכיא, היו דומים בשמותיהם, והם ביארו שש הלכות.

שלש הלכות מתוך ששת ההלכות נאמרו ביחס לענינים הנזכרים במשנה או בכרייתא, ואילו שלשת ההלכות האחרות נאמרו בפני עצמן.

וכיון שהיו שמותיהם של רב מלכיו ורב מלכיא דומים, נחלקו אמוראים אלו מתוך שש ההלכות אמר רב מלכיו, ואלו אמר רב מלכיא:

אמר רבי חנינא בריה דרב איקא,

שלש הלכות הללו: האחת בענין **שפור** [ביצה כח ב], השניה בענין **שפחות** [שהיא המימרה כאן], והשלישית בענין **גומות** [נדה נב א] — **רב מלכיו** הוא זה שאמרן.

ושלשת ההלכות האחרות, שנאמרו בענין: **בלורית** [במסכת עבודה זרה כט א], **אפר מקלה** [במסכת מכות כא א], **וגבינה** [במסכת עבודה זרה לה ב] — **רב מלכיא** הוא שאמרן.

ואילו **רב פפא** חולק על כך שייחס רבי חנינא בריה דרבי איקא את ההלכה בענין "שפחות", הנוגעת לדין משנתנו, לרב מלכיו, **ואמר:**

האימרה בענין דין "שפחות", הנוגעת

למשנתנו — רב מלכיא הוא זה שאמרה, ולא רב מלכיו!

כי "כלל" אמר רב פפא, שבאמצעותו אפשר להבחין בין אימרותיו של רב מלכיו לאימרותיו של רב מלכיא, וכך הוא הכלל:

כל האימרות העוסקות בענין הלכות הנזכרות **במתניתין ומתניתא** [במשנה ובכרייתא], דהיינו: דין "שפחות" [שהוא בענין שפחות שבמשנתנו], בלורית, וגבינה — **רק רב מלכיא** אמרן ולא רב מלכיו.

אבל שלשת האימרות האחרות [שפור, גומות, אפר מקלה], שהן בגדר **שמעתתא** בלבד [שמועות אמוראים, שאינן מתייחסות למשנה או לכרייתא] — **רב מלכיו**, או רב מלכיא, אמרו אותן.

ולא נחלק רב פפא על רבי חנינא בר איקא אלא רק בענין שפחה, כיון שהיא משלשת ההלכות הנוגעות למשנה ולכרייתא [שפחות, בלורית וגבינה], שלדעת רב פפא כל הלכות אלו — רק רב מלכיא אמרן, ולא רב מלכיו.

ולכן חלק רב פפא בענין שפחה, ואמר, שאת ההלכה בענין שפחות אמר רב מלכיא ולא רב מלכיו, היות והלכה זו מתייחסת למשנתנו.

אבל בשלשת ההלכות האחרות [שפור, גומות, ואפר מקלה], שהן שמעתתא, מודה רב פפא לרבי חנינא בר איקא, שאת שתי האימרות, שפור וגומות, רב מלכיו אמרן, ואת האימרה השלישית, בענין אפר מקלה, רב מלכיא אמרה.

ולדבריו, רב מלכיא אמר ארבע אימרות [שלשת הלכות הנוגעות למשנה ולכרייתא,

ואחת, אפר מקלה, הנוגעת לשמעתתא], ואילו רב מלכיו אמר שתי אימרות.⁽⁹⁾

וסימנך, כדי שלא תחליף את הגירסא:

מתניתא, שהיא לשון נקבה, נחשבת כמו "מלכתא" [מלכה] לגבי שמעתתא של אמוראים.

שהרי המשנה או הברייתא חשובה יותר מהשמועה, שהרי במקום ששנה אמורא שמועה בניגוד למשנה או לברייתא, נדחים דבריו מפניהם.

וכיון שהמשנה או הברייתא נחשבת "מלכה" ["מלכתא"], יהיה זה סימן לשמו של רב מלכיא, שהוא זה שאמר את האימרה בענין המשנה.

כי שמו של רב "מלכיא" דומה ל"מלכה", שהוא לשון נקבה.

ואילו שמו של רב "מלכיו" דומה ל"מלך", שהוא לשון זכר.

והוינן בה: **מאי בינייהו**, באיזו אימרה יש

הפרש בין דברי רבי חנינא בריה דרב איקא לבין רב פפא?

ומבאר הגמרא: **איכא בינייהו: שפחות**, היינו האימרה שהלכה כרבי אליעזר במשנתנו.

לפי רבי חנינא בריה דרב איקא — רב מלכיו הוא שאמר זאת.

ואילו לפי רב פפא — רב מלכיא אמר זאת. לפי שלדעת רב פפא, כל האימרות המתייחסות למשנה, רב מלכיא בלבד אמרן.

שנינו במשנה: **רבן שמעון בן גמליאל אומר**: אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה, שהבטלה מביאה לידי שעמום:

ומקשה על כך הגמרא: הרי דין זה, היינו דינו של **תנא קמא**! כלומר, רבי אליעזר, שאמר "בטלה מביאה לידי זימה", ומה לי שתביא לידי זימה ומה לי שתביא לידי שעמום?!⁽¹⁰⁾

ומפרשינן: **איכא בינייהו** בין רבי אליעזר

מתניתא רב מלכיא היא, וכל שמעתתא רב מלכיו, וכפשטות לשון הגמרא, ואף שאמרו בגמרא "איכא בינייהו שפחות", ולא הזכירו גם "אפר מקלה", לזה פירש רשב"ם דכוונת הגמרא היא "שפחות, ושכנגדה" כלומר: שפחות היא האמצעית בשלשת הראשונות כמו "אפר מקלה" שהיא אמצעית בשלשת האחרונות.

10. יש ללמוד מלשון הרי"ף, שאין קושיית הגמרא על עיקר דינו של רבן שמעון בן גמליאל ושל תנא קמא דהיינו הך, אלא הקושיא היא, על שהאחד אומר שהבטלה מביאה לידי זימה

9. כן פירש רש"י כאן ובמכות כא א, וביאור לשון הגמרא "שמעתתא רב מלכיו" פירש רש"י שם "מה שנשאר מן השמועות בסימנו של רב מלכיו, דהיינו שפוד וגומות, רב מלכיו אמרינהו". והוכיח רש"י שם כפירושו, ממה שאמרו בגמרא לקמן דאיכא בינייהו רק "שפחות", ולא אמרו דאיכא בינייהו "אפר מקלה".

וכן היא גם שיטת רבינו תם בתוספות, והביא ראייה שאין כלל הקובע ש"שמעתתא רב מלכיו", מדלא נתנה הגמרא סימן אלא למתניתא.

ואולם שיטת הרשב"ם בתוספות היא, שכל

בית שמאי אומרים: אם הדירה עד שתי שבתות [שבועות] ולא יותר, תמתין. ואם הדירה ליותר משבועיים, הרי זה יוציא, ויתן כתובה.

ובית הלל אומרים: אם הדירה עד שבת אחת [שבוע אחד] בלבד, תמתין. אבל אם הדירה יותר משבוע אחד, יוציא ויתן כתובה.

ב. **התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות נשותיהן,** על אף שהם משועבדים להן למצות עונה — **שלשים יום.**

והפועלים יוצאין לעבודתם שלא ברשות נשותיהן — שבת אחת [שבוע אחד] בלבד. (14)

העונה האמורה בתורה, (15) שחייב כל אדם לפקוד את אשתו, משתנית בהתאם לעבודת הבעל:

[תנא קמא] לרבן שמעון בן גמליאל, באשה שאינה מתבטלת לגמרי, אלא **דמיטללא בגורייתא קיטנייתא ונדרשיר.** משחקת בכלבים דקים, ובמשחק [שקורין אישקיי"ש. רש"י] (11)

כי אם הטעם הוא משום שיעמום, לא שייך הטעם הזה באשה זו, שהרי אינה יושבת ותוהא ובטלה לגמרי.

אך לפי רבי אליעזר, שהטעם הוא משום זימה, יש לחוש לכך גם כשהיא משחקת במשחקים שונים, משום ששחוק וקלות ראש מרגילים את האדם לערוה. (12)

מתניתין:

א. **המדיר את אשתו מתשמיש המטה,** וכגון שאמר הבעל: תאסר הנאת תשמישך עלי. (13)

האשה [כדרך שאדם אוסר פירותיו על חבריו], אין נאסר התשמיש שהרי משועבד הוא לה ממאמר הכתוב "ועונתה לא יגרע", והרי זה כמי שאסר את פירות חבריו על חבריו, רש"י על פי גמרא בנדרים פא ב.

14. אין זה סתירה למה ששינונו בהמשך המשנה: "העונה האמורה בתורה, הפועלים שתים בשבת", ומשום שכאן עוסקת המשנה במי שהוא יוצא מחמת סיבה ומבטל את העונה הכתובה בתורה, ויש לו רשות לעשות כן עד השיעור שאומרת המשנה. זו היא שיטת הרבה ראשונים, ראה בתוספות כאן ולקמן סב א ד"ה והתניא, ושיטת הר"ן עצמו [שלא כמו שהביא שם בשם התוספות], וכן הוא בתוספות הרא"ש.

15. כמו שנאמר בפרשת משפטים: שארה כסותה ועונתה לא יגרע"; וראה בתוספות יום

והאחד אומר שהבטלה מביאה לידי **שעמום**, ראה היטב בלשוננו.

וזה לשון בעל השיטה מקובצת "היינו תנא קמא, כלומר היינו תנא קמא ידידיה דהיינו רבי אליעזר דאמר שהבטלה מביאה לידי זימה, ואע"ג דרבי אליעזר איירי לענין אחר, אפילו הכי שניהם מודים שהבטלה קשה לאשה, וכיון דקשה לה מאי נפקא לן מינה אם נאמר שקשה לה מפני השעמום או מפני הזימה, דבין מטעם זה ובין מטעם זה כופין אותה".

11. כן כתב רש"י, ויש אומרים שהוא משחק השחמט, ובר"ן משמע שהוא טיול, וראה בערוך ערך גר.

12. כמו ששינונו באבות פרק ג, שיטה מקובצת.

13. אבל אם אסר הבעל את הנאת תשמישו על

הטיילין, (16) חייבין בכך בכל יום, ובגמרא יתבאר מי הם.

הפועלים, חייבים שתים, פעמיים בשבת [בשבוע].

החמרים, שיוצאים לכפרים להביא תבואה למכור בשוק — אחת בשבת.

הגמלים, שיוצאים למקום רחוק — אחת לשלשים יום.

הספנים, שפורשים לים הגדול לקצווי ארץ — אחת לששה חדשים. (17)

דברי רבי אליעזר.

גמרא:

שנינו במשנה: המדיר את אשתו מתשמיש המטה, בית שמאי אומרים שתי שבתות, בית הלל אומרים שבת אחת:

והוינן בה: מאי טעמייהו דבית שמאי?

ומבאר הגמרא: גמרי [לומדים הם] מיוולדת בת נקבה, שהיא אסורה לבעלה שבועיים.

וכיון שמצאנו בתורה שמחייבת לשהות שבועיים בהרחקה, אין לנו לכפותו להוציאה אם לא הדירה יותר מפרק זמן זה.

ובית הלל גמרי מיוולדת זכר, שהיא אסורה לבעלה שבוע אחד בלבד.

ומקשינן: ובית הלל, נמי, נגמרו ילמדו מיוולדת נקבה!?

ולפיכך חוזרת בה הגמרא, ואומרת:

אכן, אי מיוולדת הוה גמרי לה בית הלל [לו היה מקור דברי בית הלל מיוולדת], הכי נמי שהיה להם ללמוד מיוולדת נקבה.

אלא בית הלל, לא מיוולדת למדו את דינם, אלא מנדה, שהיא אסורה לבעלה [מן התורה] שבוע אחד בלבד — גמרי לה.

ומפרשת הגמרא: במאי קמיפלגי בית שמאי ובית הלל? מה הוא טעם מחלוקתם, שאלו לומדים מיוולדת, ואלו מנדה?

מר, בית הלל, סברי: לומדים מידי דבר דשכיח, הדרת אשתו, שהיא שכיחה, כשכועס עליה, ממידי דשכיח, נדה. ולא לומדים זאת מיוולדת, שאינה שכיחה כל כך.

ומר, בית שמאי, סברי: לומדים מידי דבר דחוא, הבעל, גרים לה, שהדירה, ממידי מדבר דחוא גרים לה, דהיינו יולדת, שהוא גרם לה שתתעבר ותוליד. ולא לומדים מנדה, שאין הבעל גורם לאיסורה.

אמר רב: מחלוקת בית שמאי ובית הלל היא רק במפרש את פרק הזמן שהוא מדירה. שאם הדירה רק שבוע לבית הלל, ורק שבועיים לבית שמאי, תמתין, ואינו חייב להוציאה וליתן כתובה.

טוב שעמד על לשון המשנה "האמורה בתורה", מה בעי להשמיענו בזה.

16. אין זה מלשון טיול, וכפי שיתבאר בגמרא.

17. כתב המאירי: "הפועלים, כגון חייטים ואורגים וכובסים ושאר אומנויות פעמים בשבת, שפעמים שמשתכרין שלשה ימים אף בעירם, שאין חוזרין לבתיהם, החמרים אחת בשבת, שדרכם לילך מהלך שלשה ימים לסחורה,

אבל בסתם, שלא קבע פרק זמן לנדרו — לדברי הכל [בית שמאי ובית הלל] **יוציא לאלתר** את אשתו, ולא ימתין אפילו שבוע ימים — **ויתן כתובה**.

ושמואל אמר: אפילו כשהדירה **בסתם נמי ימתין** — לבית שמאי שבועיים, ולבית הלל שבוע — **שמא ימצא** בתוך זמן זה פתח לנדרו.

ותמהה הגמרא: **הא כבר פליגי בה רב ושמואל חדא זימנא** ככיוצא בזה, ולמה נחלקו באותה סברא פעמיים?!?

דתנן לקמן בפרק המדיר [ע א]: המדיר את אשתו מליהנות לו —

אם הדירה עד שלשים יום — הרי זה יעמיד "פרנס", שיפרנסה במקומו.⁽¹⁸⁾

ואם הדירה **יותר מכאן** [לפרק זמן ארוך משלשים יום] — **יוציא, ויתן כתובה**.⁽¹⁹⁾

ואמר רב: לא שנו שיעמיד פרנס אלא **במפרש שמדיר אותה שלשים יום**.

אבל בסתם את נדרו, ולא פירש לכמה זמן אסרה — **יוציא לאלתר, ויתן כתובה**.

ושמואל אמר: אפילו **בסתם נמי, ימתין** הבעל שלשים יום קודם שיוציאנה, **שמא ימצא פתח לנדרו, ויתירנו**.

ומשנינן: **צריכא** להשמיענו את מחלוקתם בשני המקומות.

דאי איתמר רק בהא, במשנתנו שהדירה מתשמיש, הייתי אומר: **רק בהא קאמר רב**

שבגמרא לקמן [ע ב] מבואר, שמשנתנו עוסקת במי שאמר לאשתו "צאי מעשה ידיך במזונותייך", ונמצא שיש לה ממה לזון, ועיקר הנדר אינו אלא לתוספת דברים שאינה מספקת, וכמבואר בגמרא שם [וראה עוד בגמרא שם ביאור אחר במשנה].

עוד פירש רש"י בשם אחרים, שדין משנתנו שאם הדירה יותר משבוע לבית הלל או יותר משבועיים לבית שמאי, אין זה אלא במי שחייב בעונה בתוך זמן זה, אבל כגון הספנים שאינם חייבים בעונה אלא אחת לששה חדשים, הרי זה לא יוציא ויתן כתובה, ואם כן יש לפרש את אותה משנה בספנים.

ודחה זאת רש"י על פי דברי הגמרא לקמן סב ב שמבואר, שאפילו ספן שהדיר את אשתו יותר משבוע או שבועיים הרי זה יוציא ויתן כתובה.

19. טעם הדין מתבאר בגמרא לקמן ע ב.

הגמלים דרכם לילך לסחורה גדולה מהלך חמשה עשר יום, ונמצאו שלשים יום עם חזרתם, ומתוך כך נתנו להם אחת לשלשים יום, הספנים דרכן לצאת מהלך שלשה חדשים, ומתוך כך נתנו להם שיעור ששה חדשים עם חזרתם."

18. ולקמן ע ב מקשה על כך הגמרא שהרי הפרנס עושה את שליחותו של בעלה, והאיך מותרת היא ליהנות ממנו.

ואם תאמר, אם הדירה מליהנות לו הרי תשמיש המטה בכלל, והרי שנינו במשנתנו שלכולי עלמא הרי זה יוציא ויתן כתובה אפילו אם הדירה לפרק זמן של פחות משלשים יום, והאיך שנינו שיקיימנה עד שלשים יום!?

וביאר רש"י, שמשנתנו עוסקת כגון שאמר "הנאתי עליך" שאין התשמיש נאסר, כיון שמשועבד לה, וכפי שנתבאר לעיל. ולעולם היה מותר לו אף לזונה שהרי משועבד הוא לה, אלא

שיוציא לאלתר ויתן כתובה כאשר הדירה סתם, **משום דלא אפשר** לקיים את מצות עונה של הבעל **בפרנסם**.

אבל בהיא שהדירה ממזונות, **דאפשר** לזון אותה באמצעות **פרנסם** — **אימא מודי ליה לשמואל** שימתין, שמא ימצא פתח לנדרו.

וכן מאידך, **אי איתמר** מחלוקתם של רב ושמואל רק **בהיא** שהדירה ממזונות, הייתי אומר שרק **בהך קאמר שמואל** שימתין שמא ימצא פתח לנדרו כיון שאפשר בפרנס.

אבל בהא, בענין משנתנו, שהדירה מתשמיש, שאי אפשר לקיימו בפרנס — **אימא מודי ליה לרב** שיוציא לאלתר ויתן כתובה.

לפיכך: **צריכא** להשמיע את מחלוקתם בשניהם.

שנינו במשנה: **התלמידים יוצאין לתלמוד** תורה שלא ברשות, שלשים יום:

והוינן בה: **ברשות** נשותיהן — **כמה** זמן יכולים הם לצאת?

ותמהה הגמרא על השאלה: והרי אם יוצאים ברשותן מהי השאלה עד כמה מותר להם לצאת, והרי **כמה דבעי**, ככל אשר ירצו מותר להם, כיון שיצאו ברשות נשותיהם!

ומתרצת הגמרא: השאלה היתה **אורחא דמילתא** [דרך ארץ] **כמה?** איזה פרק זמן

ראוי לתלמיד לבקש מאשתו שתרשה לו לצאת לרבו, (1) ולא ישא עליו חטא?

אמר רב: שישהה **חדש כאן**, אצל רבו, **וחדש בבית**. כעין שהיו משרתי בית דוד, חודש אחד בבית דוד וחודש אחד בביתם —

שנאמר: "ובני ישראל למספרם, ראשי האבות ושרי האלפים והמאות ושוטריהם המשרתים את המלך לכל דבר. המחלקות הבאה והיוצאת, **חדש בחדש לכל חדשי השנה**. המחלקות [המחלקה] האחת, עשרים וארבעה אלף".

ופשוטו של מקרא הוא, שהיו שתיים עשרה מחלקות, כל מחלקה היתה משרתת את המלך חודש אחד, ואחד עשר חדשים היו בני המחלקה בבית. ואולם כיון שאמר הכתוב "הבאה והיוצאת", שהוא מקרא יתר, למד ממנו רב, שהיו שתי מחלקות נוספות, שהיו משרתות יחד עם המחלקות האחרות, כל אחת, לסירוגין.

מחלקה אחת משרתת [עם מחלקה נוספת] חודש אחד, וחוזרת לביתה לחודש ימים. ובאותו חודש היתה המחלקה השניה משרתת [עם מחלקה אחרת]. ושוב חזרה המחלקה הראשונה לשרת חודש [עם מחלקה אחרת]. נמצא שאותן שתי המחלקות הנוספות, היו חודש אחד בבית המלך וחודש אחד בביתם.

ורבי יוחנן אמר: **חדש כאן ושנים חדשים בביתו**, וכפי שעבדו כורתי הארזים בלבנון,

1. כן נראה שיטת רש"י בסוף ד"ה לכל דבר ובסוף ד"ה שאני התם, ויש ראשונים שפירשו דזה קאי על פועלים ולא על תלמידים.